

2

חשיבות הפרטים

הסיפור הזה, שיש בו כל כך הרבה פרטים, עם דפי החומש הכי משעממים, חוזר עוד פעם, ועוד פעם, ואחר כך עוד פעם. בשביל מה התורה אומרת איך צריכים להיות המכנסיים, איפה צריכים להיות הפעמונים על המעיל? גם על האפוד התורה מאריכה: שתי טבעות מכאן, ולטבעות מחברים עוד משהו מכאן, ולחיבור הזה מחברים עוד חיבור אחר. בן אדם יכול להגיד: 'ריבוננו של עולם, בשביל מה הדברים האלה? בשביל לדעת איך לחבר את קרס א' עם קרס ב'? בשביל לדעת איך לחבר חבילה של משבצות? בשביל זה צריך לכתוב את זה כמה פעמים ולדוודי דורות? אולם בעצם, זה דבר שצריך היה להיות מותח לכל הפחות כמו סרט מתח. מה היחס בין התוכנית לבין

העשייה? האם עשה בצלאל בדיוק את הכל במידות? אולי הוא הכניס אותו קצת בזווית ואז אולי כל העניין הזה לא יעבוד? כשתופרים סתם בגד, אין זה מעלה או מוריד אם הזיזו קצת את התפר ימינה או שמאלה. אבל כשמכניס חליפות של אמוראים או של אסטרונואוטים, אם לא תפרו את הבגד כמו שצריך, ובגלל זה נעשה קרע קטן – האיש הזה לא צריך ללכת הרכה, עד שהוא יוציא את נשמתו. אני לא משחק פה ב"נדמה לי", כמו בזמן שעושים הצגה, ומישהו זז קצת הצידה, או שהוא עושה שלוש פסיעות קדימה. כאן זה כמו שילד קטן יתחיל לשחק חשמלאי; הוא ראה שלוקחים דבר כזה ושמים במקום כזה, ושם מברגים, ומסובבים ביד שלוש פעמים, ולחשמלאי לא קורה שום דבר, אז הוא מכניס לשם את היד ומקבל מכת חשמל. כל האמור כפרשה הוא כרצינות גמורה; מי שנכנס עוד קצת – זה הורג אותו, כפי שנאמר לאהרן אם יכנס אל הקודש ללא מעיל: "ולא ימות". התורה מתכוונת לומר: 'אתה לא עושה עכשיו הצגה, אתה יודע כמה אתה עוסק? בשלהבת אש, בקודש קודשים'. גם הסיפור של מות שני בני אהרן הוא בדיוק באותו עניין; נכנסים נדב ואביהוא, בניו של הכהן הגדול, שנדמה להם שמדובר בעניין פשוט, אך כשהם עושים צעד אחד לא נכון – הם מתים בגלל זה.

כשהכהן הגדול נכנס לקודש הקודשים ביום הכיפורים, הגמרא (יומא נג, ב) מתארת את האימה סביב האירוע. אסור לו להישאר בפנים יותר מדי זמן, כדי שלא להבעית את העם; בזהר (אמור קב, א) אפילו נאמר, שהיו קושרים לו חבל כדגל, כדי שאפשר יהיה למשוך אותו החוצה אם הוא ימות בפנים. זה לא מפני שהמקום הזה הוא נורא ואיום. עובדה, שכשהיו צריכים לעשות בדיקות מפעם לפעם, אנשים היו מסתכלים פנימה, ובעלי מלאכה נכנסו לעשות שיפוצים. אם בעל מלאכה יכול להיכנס, מדוע תוקפת אימה גדולה את כולם בזמן שהכהן הגדול בפנים? בעצם זה בדיוק כמו חשמל, זה תלוי בסיטואציה: ביום רגיל אפשר אפילו להיכנס ולגעת בידים, ולא קורה שום דבר. לצמנת זאת ביום כיפור כל המתגים למעלה, הזרם נמצא שם, ולכן מי שנמצא בפנים יכול למות.

41 תוכו של המשכן

בתיאור הזה של המשכן אנחנו לומדים שבאופן כללי, יש שני מרכיבים החיוניים ליצירת החיבור בין שמים וארץ. המרכיב האחד הוא המרכיב של הכלים, שבפרשה הקודמת ראינו איך הם נעשים וממה הם נבנים. המרכיב השני, שהוא המרכיב הפנימי של המשכן, הוא מי שמשתמש בו. המשכן הוא לא כלי ריק; הוא כלי שבנוי על האנשים שמפעילים אותו. הצוות יכול למנות כמה אלפי כהנים, כדי שיהיה בזמן בית שני, ויכול להיות, כמו שהיה במשכן, צוות מצומצם

בפרשת תצוה אנו רואים שיש פונקציות הכרחיות בשביל שהמבנה הכולל של המשכן יעבוד וישיג את מטרתו. כך וכך דברים חיוניים בשביל שכל המערכת הזו תפעל, וכלי כל אלה – היא פשוט איננה מגיבה. כל הפרשה עוסקת בעבודת פנים, במה שמתרחש בתוך המשכן, מהו הדבר שמחיה אותו מתוכו. מסדרי העבודה שלו, עד למרכיב האנושי, לאנשים עצמם, שצריכים לגרום לכך שהקירות לא יהיו רק קירות, אלא הרבה מעבר לכך.

3 אלה ריש הפרשה

1. הונו שיכנה בשומרו מלוח על דרך אומרים ז"ל (פיקודי שיקן סט) כי כל מלמד סבם ים לו עליו מנשמת משה א' וזהו רשמינו ז"ל היו קודמים זה לזה משה (שם קב). כי הוא זה המדבר בכתיבה נפש הנוצרת פורה, וזהו אומרו וספה חנוה, על דרך אומרו (ספסל טו טז) כי מלבי יום לר שפס לפון חוהם, ליווי לרס ישראל הנוכחים, ובני ידעם כי אין פשיטם אלא בלמונות טקס ספורים, וסגר כי לנחם רמו זה בנחום שטן, כי הוא מניח המורה בן שהוא אור העולם, ועין נפשוך שלחך זה.

2

צוותא עם המלאכים

(4) צ"ל ארצו

וְאֵתָהּ תַצוּהָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ (כ"ז, כ')

רבונו 'אור החיים' הקדוש ביאר על פי מאמר חו"ל (עיין שבת ק"א. 'משה שפיר קאמרת' וברש"י שם) שכל תלמיד חכם יש בו ניצוץ של משה רבנו, ולכן אמר לו הקב"ה למשה ואתה תצוה - אתה תהא בצוותא עם כל תלמיד חכם העוסק בתורה, "על דרך אומרו (תהלים צ"א, י"א): 'כי מלאכיו יצוה לך' שהוא לשון צוותא ליוזר לאיש ישראל הנכבדים".

6 ויש להוסיף בזה ביאור. ישנם שני סוגי מלאכים: יש מלאכים הבאים בליל שבת לראות אם השולחן ערוך והגר דולק (עיין שבת ק"ט:). והם מלאכים בגדר מבקרים ושוטרים, אך יש מלאכים המלווים את האדם מיום הגיעו למצוות ועד מאה ועשרים שנה, שהרי מכל מצווה שאדם עושה נברא מלאך, ומכל דיבור של תורה נברא

מלאך (עיין שער הגלגולים למהר"ו שער ל"ה. ודבש לפי לחיד"א מערכת נון אות י"ג ומראית העין סוטה ג'. וכן יהודיע להבא"ח ערובין י"ג: ד"ה שם הללו אומרים. וכ"כ רבים בשם הגר"א). וזהו "וְאֵתָהּ תַצוּהָ" - שכל אדם יהיה בצוותא עם המלאכים הללו הנבראים מהמצוות והמעשים הטובים, ומלאכים אלו אינם מלאכי ביקורת הבאים וחוזרים בשבוע הבא, אלא תמידים בבחינת גר תמיד.

5 הכתוב ויקרא

(לז) ועשית ציץ. עם לין נצח ען מנין ען המכיס, אשר יוכיח על ענימת עין במקל כלי לנאות סוכה סימן על שלא נטל הסגלות העין רק במקל, ונמנו נגזר עם לין של נגרי סוכה. וסיני עם המונח נבונה כולם סגל מסתכלין צו (סו"א-נעלם) כי כ"כ דפ"ס. ויחזק יתכן לומר כי לא על הסתכלות הנשמות נקרא לין רק על עם הסתכלות הסומות הנפשית אשר הכס"ף מוציא עליו ציורת ציטטלו חז עם אלהי על לשון שלא יספיק דעמו לשום דבר בעולם כ"ל לדברים קרובים אלהיים. ונחמד כ"כ (ויקרא ל' כ"ח) אחיון דרוח דמלא קרוב דרוח נלשין על לילא חו סכין ונלשין ונלשין. כל מן דרוח מסתכל נסחול נלשין דלשין וסוס לחנך לבי לחתכננה נמתי מלך ונדי

6 סכ"מ לתורה

1 (לז) ועשית ציץ... ופתחת עליו... קדש לה'... והיה על מצח אהרן. ולעיל: "ונחת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן". אם נתבונן אל ב' בגדי קדש אלה, נראה כי הם נגד הטטפות, שכל איש מִיִּשְׂרָאֵל מחויב להניחן: החשן שעל לב הכה"ג, הוא כמו תפילין של יד: "לשעבד תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו", והציץ, כמו תפילין | | שבראש, נגד המח: "שהנשמה שבמחיו ושאר חושי וכוחותיו יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו". נמצא שהכהן הגדול מאחיו משונה מכל איש ישראל, שהם מניחים רק זוג א' של תפילין, ר"ל צושים רק "תתבולה" א' לשעבד את הלב והמח לעבודת ה', והוא נושא ב' זוגות על תפילין, ר"ל עושה ב' תחבולות למטרה זו? וצ"ל למת לוח ב' טעמים: א) לפי גודל מעלת הכה"ג קשה לו לשעבד את מחו ואת לבו לאל יותר מלאיש פשוט, וצריך הוא לאחוז באמצעים שונים ולהניח ב' זוגות של תפילין. כדי להרש את הגאיות מראשית ולבי דוגמא לזה מצינו במלך, שכל אדם כירע בתפלתו רק בתחלת וסוף ברכה א' וכן בברכת הודאה יד בזה להכניע א"ע לפני רבין העולמים אבל המלך כיון

26

1 ועשית ציץ. החשן, שעל הלב, קדם בעשיה ובלבישה לציץ אשר על המצח. וכן הוא בתפילין, שצריך להקדים ולהניח את של יד קודם לשל ראש, אף שקדושת האחרונה גדולה מהראשונה, ומה טעם בדבר? ונ"ל שהמטרה של החשן ושל תפילין של יד - לשעבד את התאוות שבלב לבורא קודמת וצריכה לשמש בסיס למטרה של הציץ או התפילין - לשעבד את הנשמה והמח והחושים לאל | | עליון, שהרי בשעה שהמח חושב ושוקל, אם להאמין בה' ובמצותיו או ח"ו להיפך.

— באות התאוות הנמכות ומשחדות ע"פ רוב, את האדם לאמר ח"ו, לית דין ולית דיין, וכל אשר יש בכחך לעשות | | לעשה. לפיכך על האדם קודם כל לשעבד תאוות לבו לעבודתו ית"ש ע"י האמצעים שנתנה לנו תורה, ע"י הנחת תפילין (וכה"ג - ע"י החשן) נגד הלב, וכשהאדם מרסן את תאוותיו, אז מהנקל לו לשעבד | | (ע"י תש"ר וכה"ג גם בציץ) מחו להאמין בה' ולחשוב מחשבות קדושות.

כל ברכה (ברכות ל"ד). ולשיטת הרמב"ם (פ"ה מה' תפלה ה"י) גם בסוף כל ברכה. הרי שכל מה שהאדם נושא משרה גדולה, עליו לעשות יותר תחבולות להכנע מפני בוראו: ב) כל איש מישראל חייב לכתוב לעצמו ס"ת, והמלך - ב' ס"ת, ולמה? — מפני שאמונת ב"י תלויה בהרבה במלכם, שאם הוא עושה הישר בעיני ה', אף ישראל כן, וח"ו להיפך, כמו שאנו מוצאים במלכים וד"ה. וב' ספרי התורה | | אומרים למלך, שלא רק הוא בעצמו צריך ללמוד ולקיים את כל האמור בתורה, אלא שעליו גם החובה ללמד את ב"י, וכן הוא ככה"ג שעליו להשגיח על אחיו הכהנים, שגם הם יעשו את עבודתם לפני | | ה' במחשבות קדושות וטהורות, ולכן עליו לשאת על מצחו ציץ ועליו פתוח "קדש לך" (לפי זה אין לומר שהכה"ג נושא ב' זוגות תפילין) כב"א. שהרי בשעת העבודה אין הוא מניח תפילין של יד | | כפניו התעצמה ורק מניח הוא תפילין של ראש בין המצנפת, לציץ, אבל הצדק כאמור, בא בעיקר להזכיר לכל הכהנים ויקריבו את קרבנותיהם, קידש לך

(3)

ועשית לך זה טהור ופתחת עליו פחתי חותם קידש לה, לחיטי צחידוטי אגיה
לאחרי מלחמי זילי עפיי שאחרי חזיל דלן מרלה על עזות פנים דכתיב ומלחך
כחוסה ולפעמים לריך סייעו לשם פעים סוי עו כנמר לעשות ללן חניך טנשנים והיינו
דכתיב ופתחת עליו פחתי חותם קידש לרי סיטי ערות עזות קידש לסי ולא לדבר כשות,
ואחרי לפרש צוה סינא דמחני אציה עו פנים לגיחנס ובי יסי רלן סינכס צאסיק צמחה
צייטי וכי שאן לו סונשך ויל לאחר שאמר סוי עו כנמר לעשות ללן חניך ואחרי מוהיר
על המות דלבר רשות ואמר עו פנים לגיחנס, וני קסיא מעני ועימד בצעות כנר ססיסציס
והעורדים לפעמים יכשל צורה זו גם לדבר ענינה ולכן זה ררך מצינו וצונן טנחציק קייס
סוי סלן מרלה על עזות שלא לשם פעים ולכן סייס מיד יסי רלן סינכס צאסיק צמחה
 ציעיט וכי וקיל:

7
כתב
סופר

ומכאן ניתן ללמוד גם לגבי כל מידה ומידה אם נשתמש בה לשם שמים, אז תבצע היא את תועלתה, אך אם נשתמש בה כדי להשביע תאוותנו הרי נהיה ללעג.

8
לכ זכחה
התורה

בספר "כסף נבחר" מביא משל בשם רבי גדליהו סילברסטון זצ"ל. עשיר אחד נסע עם מרכבתו למקום מרחקים ג' ימים וג' לילות, לאחר נסיעה הממושכת ירד מן המרכבה נכנס לחנות אחת, וכעבור שעה קלה יצא משם ובידו כלוב זעיר ובו צפור קטנה חזר ג' ימים וג' לילות ובא לביתו. תמה העגלון נסיעה כזו ארוכה, ג' ימים הלוך ג' ימים חזור, כל זה עבור צפור כה קטנה, שאל את העשיר על כך, ענה לו העשיר צפור זעירה זו 'זמירי' שמה, כאילו די בהזכרת שם הצפור להסביר הכל, אבל העגלון לא הבין מאומה הוא שב ושאל ומה מחירה, ענה לו העשיר 500 דינרים.

כשהגיע העגלון לביתו אמר לאשתו אספר לך דבר פלא, אדוננו העשיר נסע עמי למרחקים, וקנה שם צפור קטנה ב- 500 דינרים, אין זאת אלא שטעמה טעם גן עדן, מגיע לנו גייכ פעם להרגיש טעם של עשירים, אני עמל קשה כל ימי חיי ומותר לי פעם גייכ להנות מכספי, הסכימה עמו אשתו, הרי חסכנו 300 דינרים לעת זקנה, נלוה עוד 200 ונקנה אותה. כאשר חשב כן עשה, נסע העגלון שלושה ימים והגיע לאותו מקום קנה את הציפור המדוברת, חזר ג' ימים והגיע לביתו שמח וטוב לב.

חורה לאשתו שתכין קדרה גדולה עם בצלים ותפוייא ותתן חצי צפור לתוך הקדירה, ודאי יתן בשרה של הצפור טעם בכל התבשיל, וחצי צפור תשמרי למחר, שנירגיש טעם עשירות ב' ימים. עשתה אשתו כאשר אמר, כשנגמר הבשול ערכה את השולחן מעין דוגמת העשירים, והזמינה את בעלה להתענג במעדן הטעים, ישבו שניהם בשמחה ובאו לאכול והנה הם לא מרגישים שום טעם, אמר לה בעלה כנראה שהסיבה לכך היא שערבנו בתבשיל בצלים, מחר תצלי את החצי הנותר בפני עצמו, כאשר אמר כן עשתה צלתה את חצי הציפור הזעירה וערכה את השולחן כדת אתמול, ישבו שניהם בשמחה לאכול נגסו בבשר המועט שחלקו לשניהם והנה טעמו כטעם סוליה ישנה צמיג מריר וישן.

חשכו עיני העגלון והוא מרט את שערותיו אוי לי אללי לי, את כל חסכונותי הוצאתי, והלוואות רבות נטלתי, ולבסוף לא כלום!! אולי לא ידענו להכין את התבשיל כראוי, אולי שכחנו לשים איזה תבלין, אולי ניתן עוד להציל את ההשקעה, לחוש את הטעם הנפלא. רץ במהירות לארמון העשיר וסיפר לו את ספורו, ראיתי שאדוני קנה צפור קטנה במחיר כה רב, והתאויתי אף אני תאוות, קניתי צפוני

כזאת, ובקשתי להרגיש לרגע כמו עשיר, אבל כאשר בשלחיה לא מצאתי בה כה טעם, את האמת אומר, לו הייתי קונה אווז בשני זהובים היה ערו לחני מאה

4

צחק העשיר ואמר, פתי אתה, שוטה מטופש. צפור זו אינה לאכילה, עיקרה לשמוע את זמירותיה להנות מקולה, אם לאכילה - יש גדולות ממנה וטעימות ממנה עשרת מונים, אבל אם לשירה - אין כשירת הזמיר.

9
סע

הנמשל, יש תאוה ויש תאוה, העיקר הוא לאיזה כיוון נכוונה, אם להשביע תאוותינו הרי זו תהיה לנו ללעג ולשנינה, אולם אם נשתמש בה כדי להרבות בשמירת התורה, הרי קיימנו בזה את תכליתנו בזה ובבא. וכן במידותיו של האדם ישנם מידות לא טובות כעזות וכעקשנות וכדו', אם יכוונן לעבודת ה' קיים את שלימות חייו אשר נברא, ואם חייו השתמש בהם כרצונו יהיה ללעג וקלס.

וְעֵשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֶׁפָּה יְהִי לְפִיו סָבִיב, מְעֵשָׂה אֲרָג כָּפִי תַחְרָא יְהִי לוֹ, לֹא יִקְרַע (שמות כ"ח, ל"א-ל"ב). פירש רבינו האלשיך הקדוש זצ"ל, שמעיל האפוד רומז לדיבור של האדם - "אפוד" (בכתיב חסר, כפי שנכתב בתורה כמה פעמים) בגימטריה "פה" - וכמו שאמרו חז"ל (במסכת ערכין דף ט"ז ע"א), שהוא מכפר על לשון הרע. וזהו שנאמר "שפה יהיה לפיו סביב", שאם יקניטנו אדם - לא יוציא מפיו דבר לחרפו ולהוציא עליו דיבה, אלא יכוף שפתו לתוכו, ויהיה מן הנעלבים ואינם עולבים, ששכרם עצום ורב (כמבואר במסכת יומא דף כ"ג ע"א). "מעשה אורג, לא יקרע" - שלא יאמר: אענה על ריב ואחר כך אתקן. אלא יהיה דיבורו מתוקן מלכתחילה! "והיה פי ראשו בתוכו" - שדיבורו ופיו יהיו כמין לבו ותוכו, שלא יהא "אחד בפה ואחד בלב"!

ולאחר פירושו המתוקן של רבינו האלשיך, נבוא לעסוק בשאלה מעניינת, שנשלחה למו"ר שליט"א:

10
והעיקר
(ע)

לומר "הריני מוחל" כשאינו מסוגל למחול

שאלה

יום אחד, מספר השואל, חברי הכעיס אותי מאוד, הוא פגע בי בצורה נוראה. בלילה, כאשר עמדתי לומר (לפני קריאת שמע שעל המיטה) "ריבוננו של עולם, הריני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס והקניט אותי או שחטא כנגדי...", השתדלתי למחול ליהודי זה, אך לא הצלחתי, לפחות לא לעת עתה, משום שעדיין יש בלבי טינה וכעס עליו, וכיצד אומר דברי שקר, הלא 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני' (תהלים ק"א).

16

ולכן הסתפקתי, אולי כדאי לומר 'הריני מוחל וסולח לכל... חוץ מפלוני', או שמא אדלג לגמרי על כל הנוסח, עד שאעביר את הטינה מלבי לגמרי...
למדנו רבינו, כיצד יש לנהוג במקרה שכזה?

תשובה

השיב מו"ר שליט"א:

אדם זה צריך לומר בשמחה רבה הריני מוחל לכל מי שהרגיז אותי. כי זהו רצון הבורא יתברך שנו, וכמו שאנו אומרים בתפילה 'ונפשי כעפר לכל תהיה', וזה מוצוה עצומה.

5

ונאמר במסכת שבת (דף קמ"ט ע"ב): כל שחבירו נענש על ידו - אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב (משלי י"ז) 'גם ענוש לצדיק לא טוב' - אין לא טוב אלא רע (צדיק המעניש לא טוב, וכיון שאינו טוב - הרי הוא רע), וכתיב (תהלים ה') 'כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע' - צדיק אתה ה', ולא יגור במגורך רע, כלומר, האדם הרע אינו נכנס במחיצתו של הקב"ה. (ויעוין עוד במסכת ב"ב דף כ"ב ע"א בתוס' ד"ה אנא).

11
ע

ואל יאמר אדם 'מה יועיל אם אומר את דברי המחילה, הרי בלבי איני מוחל לו באמת', שאין זו טענה, משום שאם יאמר כך בפה, אזי תחול המחילה, שכן 'דברים שבלב אינם דברים', כמפורסם בשם רבנו ישראל מסלנט שאמר כי מחילה אינה צריכה קניין, וממילא אם יאמר בפה הריני מוחל, אין זה שקר כי מחול לו. ומצינו עוד בגליוני הש"ס (בקידושין מ"ט ע"ב, בשם נימוקי מהרמ"מ), שכתב כי המבייש את חבירו וכדומה, ומוחל לו בפיו, אף על פי שלא מחל לו בלבו, אמרינן ביה גם כן דברים שבלב אינם דברים.

ואשרי הגבר על יצרו גובר, וישליך במצולות ים כל חטאי חבירו, וה' יתברך ישיב לו אלפי פעמים, וישליך עוונותיו למצולות ים.

12

מקורות וביאורים

1 והוסיף מו"ר לספר: הכרתי יהודי נכבד, שפגע בו אדם אחד בצורה נוראה. לאחר כמה ימים, שלח לו אותו אחד שפגע בו פתק, בו ביקש שימחל לו על מעשיו. האיש, שעדיין היה פגוע עד עמקי נפשו, התקשה מאוד לסלוח לו, עד שעמד לקרוע את הפתק. והנה, אשתו, שהינה אשה חכמה ופקחית, ביקשה שלא יקרענו, ואמרה לו: בעלי היקר, אנא שמע בעצתי: קח נא את הפתק, ותכניס אותו בין דפי הסידור שלך, וכשתעמוד בתפילת העמידה לפני הקב"ה, ותאמר 'סלח לי' והוסיף מו"ר לספר: הכרתי יהודי נכבד, שפגע בו אדם אחד בצורה נוראה. לאחר כמה ימים, שלח לו אותו אחד שפגע בו פתק, בו ביקש שימחל לו על מעשיו. האיש, שעדיין היה פגוע עד עמקי נפשו, התקשה מאוד לסלוח לו, עד שעמד לקרוע את הפתק. והנה, אשתו, שהינה אשה חכמה ופקחית, ביקשה שלא יקרענו, ואמרה לו: בעלי היקר, אנא שמע בעצתי: קח נא את הפתק, ותכניס אותו בין דפי הסידור שלך, וכשתעמוד בתפילת העמידה לפני הקב"ה, ותאמר 'סלח לי' וכו'.

13

1 בין שיש לו גבורה מצד נשק וכלי זין, בין שצ"י ערמימותו או שנשא חן נעשה למושל וממילא י"ל גבורה בכח הממשלה שלו, והו נחשב לאיש שג"כ נקל לו להשיג תאותיו וכבוד מבני אדם וממשלה עליהם, שוהו תאוה גדולה לאדם, ונכלל בכלל זה הגולנים הרוצחים ופקדי הרשות והרשות עצמה, ומי שאין לו גבורה מאחד מאלו אין נחשב אצלם לאיש רק לנכנע תחתיו. ויש שחושבין שההשלמה הוא להבין והידע עניני הטבע, וחושבין שנשתלמו בזה, ובה שאין מבינים בשכלם הקטן אין רוצים להאמין בזה, ולכן מצד זה רוב בני"א מחזיקין עצמם

1 והנה חזינו שהאדם נכרא חסר לא ככל הברואים שתיכף כשנולדו הם באותו השלמות כבזקנותם ששור בן יומן קרוי שור [בי"ק ס"ה ב], כדביאר הבינה לעתים [שם] קרא דויעמידם וגו' חק נתן וגו', אבל האדם נולד עיר פרא ואינו נחשב לאיש בקטנותו, ובעצמו צריך להשתלם ולהשלים החסרון ולהעשות לאיש. וזהו כל מעלת האדם מכל הברואים [כדביאר שם הבינה לעתים] שהקב"ה בראו חסר כדי שהאדם ישלימו וזהו תכלית הבריאה, ואם כן ודאי שההשלמה הוא כשהיה מאמין בה ובתורתו ויהי יר"ש ומקיים כל התורה והולך בכדוהו של הקב"ה. אבל רוב בני"א טועין והרשין שההשלמה היא כשישתלם שיוכל להשיג תאות העולם בנקל, ולכן נשמע מרוב בני"א הלשון על איש שאינו יכול להרויח שאינו איש, ועל אדם שמרויח הרבה אף לא במעשה ידיו וזה כשכלו, או מי שיש לו מעות מוזכנים ובהם וטדות וכדומה אומרים שהוא איש וא"כ יוכי שחושבים שהשלמת החסרון הוא בעשייתו ידיו אינו איש והעשיר הוא יר"ש השלמה ויהי שהשלמת החסרון הוא בגבורה בין גבורת הארץ

עניני הטבע
כדדבר

לאנשים מושלמים שכל אחד סובר ששכלו טוב, ורק הוא היודע ומבין ויכול לדון בכל דבר כידוע, ועל האחר שאין אומר כמותו אומר עליו שאינו איש. וכל דבר מאלו ג' טעיות מביא לידו כל הקלקולים ותורבנות בעולם ורציחה וכו' כידוע וא"צ להאריך בזה.

6

14
re

1 והנה כשנעניין בזה יבין כ"א שאין זה השלמה כלל, ואדרבה עוד מגרע ומקלקל מכמה טעמים. א) שאף אם יהי עשיר וגבור וחכם כל ימיו וישיג בזה כל תאות העולם, הלא הוא עולם עובר, ואין מלווין לו לאדם בשעת פטירתו לא כסף זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומע"ט בלבד כבפרק קנין תורה [מ"ט]. וא"כ דאי שאין זה כלום, דהא גרוע בזה מכל הבע"ח שאינם צריכים להצטער עבור פרנסתם כרשב"א סוף קידושין. ב) שמעיקרא דדינא הוא טעות שהעשיר אין לו הנאה בחייו יותר מהעני, ואולי עוד גרוע, משום שהעני אין לו השגה להתאות רק להשיג צרכי חייו ההכרחיים, וזה משיג בודאי, דהא הוא חי ומסתמא השיג מזונותיו אף שהוא באופן קשה, אבל עכ"פ השיג וזה דמאן דיהיב חיי יהיב מזוני, ו"ל הנאה רבה מזה, אבל העשיר שמתאוה לכל מה שעיניו רואות שגדמה לו שיוכל להשיג ולבסוף אינו משיג כי א"א להשיג כל דבר שרוצה, רק שבגאותו חושב שודאי ישיג, ולכן כשאינו משיג הוא מצטער ע"ז מאד עד שקץ בחייו ואין שוה לו כל עשירותו, ואין אדם מת וחצי תאוותו בידו ומי ש"ל מנה רוצה מאתיים [קה"ר א לד]. ג) שעיקר העשירות אינו בידו רק ביד הקב"ה שכן לילה יכול להיות העשיר עני מחוסר לחם כדראינו בעינינו, וכן הגבור המרשל על מדינות רבות בן לילה ירד מגדולתו ונעשה גם עני ואביון, כי הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים כתרף עין, וכן יכול להיות שהגבור בגופו יחלה פתאם ולא יוכל אף לנענע ידו ורגלו, ורוב הגבורים והמרשלים אין מתים מיתת עצמו. וא"כ דאי שמעלת עשירות וגבורה וחכמה להשיג בהם

בחייו, ורק שהקב"ה נתן לו ענין לאסוף ולכנוס וגו' בלא שום הנאה, אבל הצדיק כגון מרדכי ה"ל שמחה והנאה מהעולם, אף שהי שרוי בצער גדול כזה שנגזר להרוג כל היהודים, ובשלותו הי' מיושבי לשכת הגזית וירד כ"כ מגדולתו וגם הוא יום ג' לתעניתו, ומ"מ היתה לו הנאה בזה שראה שנדחתה הגזירה על שנה וא"כ הוא כדי שישונו בתשובה וירחם הקב"ה עליהם, ולכן ה"ל שמחה והנאה אף בעת רעה זו, שאיזהו עשיר השמח בחלקו, וכבר בארתי זה בדרושי למק"א [דרשות לפרשת שקלים ושבעות - תרפ"ז] והוא כדבארתי.

ועל ג' כתות טועין אלו ביאר הבינה לעתים מה שאמר ישעי' [ה כא] הוי חכמים בעיניהם, שהוא שטות גדולה איך טעו בזה, בפרט שנגד פניהם גבונים שהם גדולים מהן, שנבון עדיף. והוי גבורים לשנות יין, שבגבורתו משתמשין לתאות ורשעות, שכל התאות הוא במשל שכרות, כמו שאמר [ישעיה גא כא] שכרת ולא מיון. ואמר עוד נגד עשירות שמרשיעים בעשירותם שמצדיקים הרשע עקב שחד וגו', שאף שנתמנה כבר לשופט מחזיק ברשעתו ואינו מקפיד לקבץ ממון אף באיסור, וגם אף שעושה רע ועול כזה בעולם שכדאי לפניו להחריב כל העולם בתאותיו לרדוף אחרי העשירות.

והנה האדם הצדיק משתמש בני הדברים - עשירות גבורה וחכמה לדברים טובים. והוא כשיודע שאינם שלו רק שהוא כפקדון לנסיון, ויעשה בהעשירות שלו צדקה וחסד וכל המצות שאפשר לקיים בממונו. ובגבורתו ג"כ יציל נפשות ויגמול חסד, שמאחר שיודע שהקב"ה נתן לו בריאות וכה, טורח בגופו לגמול חסד ולעשות כל המצות שאפשר לו לעשות בגופו. וכן ידע שהחכמה האמתית הוא ידיעת התורה

והאמונה הטהורה, ואף מה שלא יבין יחלה בקוצר שכלו וידע שהתורה היא אמת ואין להרהר אחריה, רק צריך להעמיק בשכלו להבין מה שאפשר לו, וכן ללמד לאחרים ולהבינם, ולהשכיל בשכלו איך לילך בדרך הי' ולהדבק במדותיה

שהיא חכמה האמתית וילכו מכל אדם, כי דא יחשוב עצמו לחכם גדול אלא שיש ללמוד מה אדם כגון זומא באבות פ"ד מ"א. והנה כותב ירמיהו [ט כב] אל יהלל חכם בהכמתו כשסבור "שהחכמה היא שלו ונשתחם בה, וכן יא הנה בגבורתו, כשסבור שהגבורה שלו, וכן יא העני בעשירתו, כשסבור שהעשירו שלו, שוה הוא ט"ו גדולה ואין לו כוח ישיג הנאה ואנוס. וזה ברצוננו, וישע' וירמיהו איש ירשע יחיה

7

1 והנה כשנעניין בזה יבין כ"א שאין זה השלמה כלל, ואדרבה עוד מגרע ומקלקל מכמה טעמים. א) שאף אם יהי עשיר וגבור וחכם כל ימיו וישיג בזה כל תאות העולם, הלא הוא עולם עובר, ואין מלווין לו לאדם בשעת פטירתו לא כסף זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומע"ט בלבד כבפרק קנין תורה [מ"ט]. וא"כ דאי שאין זה כלום, דהא גרוע בזה מכל הבע"ח שאינם צריכים להצטער עבור פרנסתם כרשב"א סוף קידושין. ב) שמעיקרא דדינא הוא טעות שהעשיר אין לו הנאה בחייו יותר מהעני, ואולי עוד גרוע, משום שהעני אין לו השגה להתאות רק להשיג צרכי חייו ההכרחיים, וזה משיג בודאי, דהא הוא חי ומסתמא השיג מזונותיו אף שהוא באופן קשה, אבל עכ"פ השיג וזה דמאן דיהיב חיי יהיב מזוני, ו"ל הנאה רבה מזה, אבל העשיר שמתאוה לכל מה שעיניו רואות שגדמה לו שיוכל להשיג ולבסוף אינו משיג כי א"א להשיג כל דבר שרוצה, רק שבגאותו חושב שודאי ישיג, ולכן כשאינו משיג הוא מצטער ע"ז מאד עד שקץ בחייו ואין שוה לו כל עשירותו, ואין אדם מת וחצי תאוותו בידו ומי ש"ל מנה רוצה מאתיים [קה"ר א לד]. ג) שעיקר העשירות אינו בידו רק ביד הקב"ה שכן לילה יכול להיות העשיר עני מחוסר לחם כדראינו בעינינו, וכן הגבור המרשל על מדינות רבות בן לילה ירד מגדולתו ונעשה גם עני ואביון, כי הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים כתרף עין, וכן יכול להיות שהגבור בגופו יחלה פתאם ולא יוכל אף לנענע ידו ורגלו, ורוב הגבורים והמרשלים אין מתים מיתת עצמו. וא"כ דאי שמעלת עשירות וגבורה וחכמה להשיג בהם

עניי תאות עוה"ז אינו כלום שהרי אינם בידו. ובכלל אלו המחזיקים עצמם לחכמים הוא שטות גדולה מאד, וכי אינו רואה בעצמו שיש דברים שלא הבין מתחלה ואח"כ כשענין בהם יותר הבינם, וא"כ רואה שאף אצלו לא כל העתים שוים, וא"כ דאי יכול להבין שיש חכמים גדולים ממנו ולא כל מה שהוא אינו מבין אינו כלום, אלא שהחכם ממנו יבין זה, וגם מקור החכמה עוד עמוק גם מהחכם ממנו, כי גם להחכם היותר גדול לא כל העתים שוים כי הוא רק שכל אנרשי. וכ"ש איך יכול לטעות בזה כי הלא רואה בחוש חכמים גדולים ממנו, ואיך עושה עצמו כטועה, ובדאי הוא שטות גדולה מאד.

46 וביאר אלו הג' דברים בהלכות העשר שבארתי, שלמה המלך בקהלת [ה יב] יש רעה חולה וגוי עשר שמור לבעליו לרעתו ואבד העשר ההוא בענין רע וגוי, פ"י שלא יוכל לעשות בזה כלום שאינו בידו רק ביד הקב"ה, ועוד כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא וגוי כל עמת שבא כן ילך וגוי, וא"כ אף אם יהי עשיר כל ימיו אין זה כלום, שהוא עולם עובר ומאומה לא ישא וגוי, ועוד גם כל ימיו בחסד יאכל וכעס הרבה וגוי, שאף בעת שהוא עשיר אין לו שום הנאה מתאותיו כיון שרוצה עוד תענוגים ואינו יכול להשיגם ואין שוה לו כל עשרו כדבארתי, ואברו ה"ל במגילת [ז ב] לאדם שטון לפניו נתן חכמה ודג"ו ושמחה זה מרדכי, ולחישא

עוד מבע"ח. אלא בזאת יתהלל המתהלל בדברים אלו שחשב עשירות וגבורה וחכמה, השכל וידוע אותי שידוע שהקב"ה נתן לו זה, ואז יעשה בודאי דברים טובים כמצווה. ומסיק כי הם חסד משפט וצדקה, שבחכמה ישכיל לעשות חסד, ובגבורה המשפט שהוא להציל עשוק מיד עושקו, ובעשירות צדקה. ויעשה זה מתמת שבאלה הפצתי. או יכול להתהלל בעשירותו וחכמתו וגבורתו שהוא שומר הגון ועושה באמונה.

ספ
15
↓

ובמצוה חשובה זו הראה הקב"ה לבטל את העשירות בתכלית הבטול, שאף לא לקבל ממנו יותר למצוה זו, כמבואר בפיוט [יוצר לפ' שקלים] קצין לבל יעז מול מקהלים קרא לאמר וטני פדאני מעקולים. והטעם במצוה זו דוקא, משום שאפשר לטעות שקפידת ה' היתה

הקטנים שעדיין לא חסאו ואין חייבין עונש לבת יהרגו. ועשה ק"ו מעגלה ערופה [יזכא כב בן שנים חוינן שהקפידה התורה אף על נפש עובר עבירות, דהא יש מאמר חז"ל [ראה רש"י סוטה מה ב ד"ה לא בא] שאף שהנהרג היה גולן ומתכה זה נהרג מביאין עגלה ערופה, וא"כ איך יתכן להרוג בלא חטא, ולכן רק הגדולים שמחוייבין מיתה מצד חטאם אבל הקטנים אין להורגו, ורצה לפרש מצות התורה שלא כשמואל, והוא טעה גדולה שהרי מחיית עמלק הוא מצד מדותם הרעות שאף אין מתעוררין כאשר רואין נסים ונפלאות, ולכן צריך למחותם לגמרי אף הקטנים שהעיד הקב"ה שג"כ יש להם מקור הרע ולא יועיל חנוך ישראל עליהם. ולכן נענש ע"ז, ויצאה בת"קול ואמרה אל תצדק הרבה, כי צריך לעשות רק כתורה. [ולא דמי לעגלה ערופה דאף הרשע יכול לשוב]. ותועלת זה יש גם לנו מקריאת פ' זכור לבטל הגבורה, [עיין בבינה לעתים מעין זה].

באיסור מנין משום שפוגעין בכבוד העשיר למנותו במנין שזה עם עניי שבועיים, לכן הראה דוקא במצוה זו בטול על העשירות שאף למצוה רבה הלזו שהוא לקרבנות יסוד העולם אינו נוטל ממנו יותר, כי הקפידא ה' רק בשביל כבוד הת"ח וצדיקים. וגם שלא יחשוב העשיר שבלעדיו א"א לקיים המצוה והוא העיקר. והנה כונת קריאת פ' שקלים אף בזה"ו לבטל העשירות, שהוא יסוד גדול לקיום מצות התורה כדבארתי, ולחזק בלב ישראל האחדות והאהבה בין איש לרעהו, עיין בבינה לעתים בכעין זה.

וקריאת פרה הוא לבטל חכמת עצמו, [עיין בבינה לעתים בכעין זה], כי חכמה האמתית הוא רק דרך חוקי התורה אף שהוא לפעמים הדיפוך מדעתו שנדמה לו על טמא. סהור ועל סהור טמא, וצריך לבטל דעתו מפני דעה התורה כדבארתי במק"א [שה"ג — תרפ"ו]. ואז כשנבטל עשירות גבורה וחכמת עצמו ונדע שרק בדרך התורה צריך לילך נזכה להגאל כמו שזכינו להגאל במצרים בזה, שבשביל זה נתנו הדם על המשקוף ובי המזוזות כדבארתי, והנה כונת קריאת פ' החדש. והנה עיני קריאת ארבע פרשיות אלו וסדרן ושייכותן זה לזה קודם הפסח. ותועלת היוצא מזה גם לנו.

וקריאת זכור הוא לבטל ענין גבורה, שעמלק הרשיע בזה יותר מכל הגוים, דהא בעת ההיא שראו כל העולם נודל הנסים ונפלאות שעשה הקב"ה להוציא את בניי מצרים ובקריעת י"ם, כדהעיד הקרא [שמות טו טו] שנבהלו אלופי אדום וכן רעדו אילי מואב וישבי בענן נמוגו וחיל אחז יושבי פלשת וכל העמים ירגזו, ורק עמלק לא רצה להודות גם למה שראה בעיניו, ועדיין כיחש ואמר שרק בגבורתם יצאו מצרים, ולכן חשב שהוא יותר חזק. ואולי הבין שהקב"ה עשה זה, אך דימה שהוא עוד יותר חזק כביכול כסטות אנושי הפלגה [בראשית יא א וברש"י שם]. ולכן צוה הקב"ה למחות את זכר עמלק שהגדיל והחשיב כ"כ כח האגרוף אנושי שהוא הבל הבלים בעצם, וכך יחנך גם את בניו אחריו, וגם יודע הקב"ה שלא יהיה ממנו זרע טוב עד סוף כל הדורות עד עת שיקיימו המצוה וימחו מן העולם, כי משרש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופף [ישעי' יד כט]. ומצות זכור הוא להראות לקול הגבורה עד כמה מגיע, שבשביל זה לא רצה להודות אף למה שראה בעיניו, תבלות הגבורה, כי נצחיהו בהרמת יד משה שהוא כשכוננו ישראל לבן לאביהו שבשמים [ר"ה כט א]. והנה שאול המלך ע"ה [יומא שם] טעה וחשב שרק מצד גדול חטאם חייבין מיתה, והקב"ה העיד שגם הגדולים דלעתיד יהיו חוטאים, ויחוייבו מיתה ולכן צריך לענשן כשיגדלו, אבל

9

אסתר מן התורה מנין

1 | הגמרא במסכת חולין (דף קלט) שואלת: אסתר מן התורה מנין? דכתיב: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא".
 לכאורה יש להקשות - אמר הגאון רבי אליהו מוילנא - מדוע היה קשה לחז"ל דווקא על אסתר מנין היא מן התורה, ומדוע אין שואלים כן גם על שאר הצדיקים שנעשה נס על ידיהם?
 6 אלא - תירץ הגאון - ארץ ישראל קדושתה גדולה כל כך שנס המתרחש בארץ ישראל אין בו כל כך חידוש, ומשום כך נס חנוכה אינו נס גדול כל כך כמו פורים אף שהיה נס גדול מאד, לפי שהיה בזמן המקדש.
 וזהו ששאלו: אסתר מן התורה מנין? כוונת השאלה היא: היכן מרומז שאפילו בהסתר פנים, כאשר אנו בגלות, עושה לנו הקדוש ברוך הוא נס גדול כזה. ועל זה תירצו חז"ל שנלמד מן הפסוק: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" דהיינו שאפילו בשעת הסתר פנים אשלח את אסתר לעשות נס כה גדול!
 והמשיל הגאון על כך משל: למה הדבר דומה? למלך שהיה לו בן יחיד והמלך אהב את בנו עד מאד.
 6 ופעם אחת חטא בן המלך לאביו. בכעסו הרב ביקש המלך להעניש את בנו עונש קשה ושילח אותו אל היער.
 דאג המלך לבנו שמא ייזק, שהרי היער הוא מקום חיות רעות וליסטים, על כן שלח המלך שומרים שישמרו על בנו בהיותו ביער אולם הזהירם לבל יבחינו בהם בן המלך.
 21 שוטט בן המלך ביער תועה בסבך, והיה סבור כי אביו כועס עליו ואינו רוצה בו עוד. לפתע התנפל עליו דוב גדול אולם עוד בטרם הספיק הדוב להזיק לו יצא מבעד לסבך השיחים אחד משומרי ראשו של המלך וחרבו שלופה בידו, וברגע קט המית את הדוב והציל את בן המלך!
 בטרם הספיק הנסיד להודות למיטיבו נעלם שומר הראש בסבך העבות...
 26 כעבור כמה ימים הגיע בן המלך אל מקווה מים קטן בלב היער ועצר לשתות מים, עודו רוכן אל המים פרץ אריה בשעטה לעברו וביקש לטרפו. בטרם עבר האריה את מחצית הדרך נורה מתוך הסבך חץ היישר אל ליבו של האריה והוא מעד ונפל מתבוסס בדמו...
 החייל שירה את החץ מיהר ונעלם במעבה היער...
 27 וזשוב אירע בלילה אחד התנפלו חבורת ליסטים על הנסיך שישן לתומו תחת אחד העצים, ובטרם הספיקו להזיקו התנפלו על השורדים קבוצה מחיילי המלך והניסום.
 אז הבין בן המלך היטב כי אין זה מקרה כלל וכלל אלא אביו המלך שלח את עבדיו לשומרו ולהגן עליו מפני המזיקים. כאשר גמלה אצלו ההבנה כי כן הדבר שבה אהבת אביו אל ליבו ומיהר לשוב אל הארמון, שם התחנן לפני אביו שיסלח לו. ואמנם סלח לו המלך והשיבו אליו כמימים ימימה.
 כן הוא גם הנמשל - אמר הגאון מוילנא - הקדוש ברוך הוא שלח את בני ישראל אל הגלות, וכדי לשמרם שם מן הקמים עליהם להזיקם שלח חז"ל הקב"ה את עבדיו ושלוחיו ועושה לנו ניסים על ידם, אך כל הנהגתו זו היא בהסתר פנים ואין איש שם על לב.

אולם - סיים הגאון - מרדכי ודורו ראו והבינו כי כל הקורות אותם הכל מיד ה', לכך התחזקו מאד בתורה ובמצוות, וכמאמרו הגמרא במסכת שבת (דף פח) שחזרו וקבלו את התורה בימי אחשורוש, וכמו שמפרש רש"י שני ימים יתחזרו והרלוה מאהרם הנה מונושה להם!

16

ה' א"ת
 ה' א"ת
 3811

9

האדם ניכר בכוסו

/ בגמרא מסכת עירובין (דף סה) מובאים דברי רבי אילעאי: בשלשה דברים
 אדם ניכר: בכוסו, בכיסו ובכעסו.
 ומבאר רש"י: "בכוסו - אם דעתו מיושבת עליו בינו".
 בימיו של הקיסר פראנץ יוזף התנודד שיכור ברחובות עיר הבירה בשעת
 ליל מאוחרת, כשהוא הלום יין ואינו יודע בין ימינו לשמאלו. מפעם
 לפעם היה נשען מט ליפול על פתחי החנויות...
 שוטר שחלף במקום חשד באיש כי הוא מתחזה לשיכור, וכי כוונתו
 האמיתית לנסות את דלתות החנויות כדי לדעת שמא אחת מהן נוחה
 לפריצה, לכן קרא לעברו: עמוד!!!
 השיכור הוסיף להתנדנד בהילוך פתלתל...
 (חזר השוטר וצעק: בפקודת אדונינו הקיסר פראנץ יוזף ירום הודו אני
 מזהיר אותך שאם לא תעצור מיד אשליך אותך אל הכלא!
 השיכור לא שת ליבו אל האזהרות על כן נשלך אל בית הכלא.
 למחרת היום כאשר נתפקח מיינו קבל השיכור בפני בית המשפט על
 השוטר שלא חס עליו ושלה אותו אל בית הסוהר.
 ומדוע באמת כלאת אותו? שאל השופט את השוטר, האם לא ראית כי
 הוא היה שיכור כלוט?
 אכן כן - ענה השוטר - אולם כאשר מזכירים את שם הקיסר ואת פקודתו
 מוכרח גם השיכור השתוי ביותר להתפכח מיינו!
 כן הוא גם הנמשל. האדם ניכר בכוסו. גם בשעה שהוא שתוי לגמרי
 עליו לזכור, ולא להסיח את דעתו, ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
 הוא!

(17)
 p2

(16)